

13.6.2019

EOAK/4666/2018

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Jari Pirjola

Tutkijan menettely pakkopalautuksessa

1 KANTELU

Kantelija arvosteli puolisonsa laatimassa kantelukirjoituksessa poliisin menettelyä, kun kantelijaa yritettiin poistaa maasta 4.9.2018. Kantelun mukaan kantelija yritti maasta poistamisen yhteydessä jättää kolmannen turvapaikkahakemuksen, mutta hakemusta ei otettu vastaan.

Kantelussa todetaan, että ”poliisin toiminta sen kieltäytyessä ottamasta vastaan turvapaikkahakemusta vastaan on ollut selkeästi lainvastaista. Jokaisella on oikeus turvapaikkahakemukseen niin halutessaan”.

Kantelussa arvostellaan myös sitä, että kantelijalla ei ollut mahdollisuutta valmistautua paluulento, koska palautus aloitettiin ennalta ilmoittamatta. Kantelija kirjoittaa, että palautuslennolla mukana ollut yhdenvertaisuusvaltuutetun valvoja pystyy todentamaan tapahtumat.

Palautusta ei pantu 4.9.2018 täytäntöön, koska lentokoneeseen tuli tekninen vika.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Helsingin poliisilaitoksen lausunto. Lausuntoon oli liitetty vanhempi konstaapeli A:n selvitys. Oikeusasiamies hankki asiassa myös komisario B:n selvityksen.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto toimitti eduskunnan oikeusasiamiehelle 11.9.2018 päivätyn nyt kyseessä olevaan palautusyritykseen (4.9.2018) liittyvän raportin.

Helsingin poliisilaitoksen lausunnon sisältöä

Lausunnossa todetaan muun muassa seuraavaa:

Koska kantelijan [nimi] maastapoistaminen on ollut Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen vastuulla ja johdettavana, asiassa on pyydetty ainoastaan käytännön saattotoimenpiteitä hoitaneen vanhempi konstaapeli A:n [nimi] selvitys. A on antanut selvityksensä 4.10.2018. A:n selvityksestä ilmenee seikkaperäisesti tapahtumien kulku 4.9.2018. Selvityksen mukaan A on ollut puhelimitse yhteydessä tutkinnanjohtajaan, komisario B:hen [nimi] ja saanut tältä ohjeet jatkaa käytännön palautustoimia huolimatta kantelijan halusta jättää toinen uusintahakemus turvapaikan saamiseksi.

Vanhempi konstaapeli A:n selvityksestä ilmenee myös, että hän on varannut kantelijalle tilaisuuden tuoda kantelijan omaisuutta lentokentälle sekä samalla tavata kantelijaa. Kantelija on myös saanut käydä wc:ssä sekä Pasilassa, että lentoterminaalissa.

Ulkomaalaisen maasta poistamisessa noudatetaan Poliisihallituksen antamaa määräystä Ulkomaalaisen maasta poistamista koskevan päätöksen täytäntöönpanon vastuunjako (POL-2017-5403). Määräyksessä ohjeistetaan tarkemmin poliisiyksiköiden välinen menettely ja vastuu maasta poistamista koskevien päätösten täytäntöönpanossa.

Määräyksen mukaan Helsingin poliisilaitos vastaa kaikista täytäntöönpanoon kuuluvista tehtävistä ainoastaan Metsälän säilöönottoyksikköön sijoitettujen ulkomaalaisten osalta. Muiden saatettavien osalta ulkomaalaisen asuin- tai oleskelupaikkakunnan poliisilaitos suorittaa maasta poistamista edeltävät toimenpiteet ja kuljettaa ulkomaalaisen maasta poistamispaikkakunnalle. Helsingin poliisilaitos vastaa näissä tapauksissa matkajärjestelyjen tekemisestä ja maasta poistamisen suorittamisesta sekä asettaa tarvittaessa henkilöstöstään matkalle saattajat.

Helsingin poliisilaitos toteaa, että ulkomaalaislaki ei edellytä, että käännättämisen ajankohdasta ilmoitettaisiin etukäteen käännytettävälle. Helsingin poliisilaitoksen tiedossa on ollut, että kantelijaa koskeva käännättämispäätös on lainvoimainen. Näin ollen poliisilaitos katsoo, ettei vanhempi konstaapeli A:n tutkinnanjohtajalta saama määräys jatkaa käytännön saattotoimia ole ollut lainvastainen, vaikkakin kantelijalle on jäänyt vain vähän aikaa järjestellä asioitaan Suomessa.

Helsingin poliisilaitos katsoo, että vanhempi konstaapeli A on toiminut parhaan kykynsä mukaan kiireellisissä olosuhteissa ja pyrkinyt huomioimaan saatettavan oikeusturvan ja inhimillisen kohdeltun. Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan kantelijan oikeuksia ei ole rajoitettu enempää kuin on ollut välttämätöntä saattotehtävän suorittamiseksi.

Harkinta ja päätös käännättämistoimien aloittamisesta sekä niiden jatkamisesta on tehty edellä mainitun määräyksen mukaisesti Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksella eikä Helsingin poliisilaitoksella ole tarkempia tietoja käännätysasiassa tehdyistä valmistelevista toimenpiteistä, selvityksistä tai mahdollisista keskusteluista käännytettävän kanssa.

Helsingin poliisilaitoksen lausunnossa on mainittu, että kantelija oli hakenut kolmannen kerran turvapaikkaa (em. tapahtumien jälkeen) 5.9.2018 jätetyllä hakemuksella.

A:n selvityksen sisältöä

Helsingin poliisilaitos oli järjestänyt saattomatkan, jolla oli tarkoitus kuljettaa kaksi henkilöä Bagdadiin, Irakiin. Olin itse saattopartion johtajana. Toinen saatettavista oli Helsingin ulkomaalaispoliisin säilöön ottama ja toisen henkilön säilöönoton (kantelussa mainittu kantelija) hoiti Espoon poliisilaitoksen ulkomaalaisyksikkö.

Kantelija otettiin säilöön Espoon poliisin toimesta ja toimitettiin Helsingin poliisilaitokselle Pasilan poliisivankilaan. Kantelijan säilöönotto tapahtui puolen päivän maissa, kun palautuslento oli suunniteltu samaiseksi illaksi. Saattopartion oli tarkoitus lähteä liikkeelle iltapäivän aikana.

Iltapäivällä sain ilmoituksen Pasilan poliisitalo 1:n päivystyksestä, että päivystystiloihin on saapunut naishenkilö, joka vaati saada päästä tapaamaan kantelijaa. Menin itse poliisitalo 1 päivystystiloihin tiedustelemaan asiaa. Poliisitalon portailla tapasin kantelijan puolisoiksi [nimi] osoittautuneen naishenkilön. Esittelin itseni Vk A:ksi. Selostin kantelijan puolisolle vallitsevan tilanteen ja pyysin häntä toimittamaan kantelijalle matkatavaroita tulevan palautuksen johdosta. Kantelijan puoliso kieltäytyi matkatavaroiden toimittamisesta ja vaati päästä tapaamaan kantelijaa. Selostin kantelijan puolisolle että käytännön resurssien ja aikataulun vuoksi tapaamista ei ole mahdollista järjestää sillä kyseisellä hetkellä. Kerroin kantelijan puolisolle että mahdollisuuksien mukaan tapaaminen onnistuu myöhemmin ennen saattoa.

Pidin saattopartiolle briefingiä saattoon liittyen kun sain puhelun kantelijan puolisolta. Kantelijan puoliso ilmoitti, että hän on mennyt naimisiin kantelijan kanssa ja että saatettava hakee tämän vuoksi oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Kantelijan puolison mukaan tällainen hakemus tässä vaiheessa keskeyttää automaattisesti palautuksen.

Briefingin jälkeen olin puhelimitse yhteydessä jutun tutkinnanjohtajaan, komisario B:hen. Komisario B kertoi, että häneltä on jo kysytty linjausta uusien hakemusten vastaanottamiseen ja hänen kantansa yksiselitteisesti oli, ettei niitä oteta vastaan eikä käytännön palautustoimi tule keskeytymään.

Saattopartio lähti noutamaan kantelijaa Pasilan poliisivankilasta. Kantelija ilmoitti heti partiolle, että haluaa hakea oleskelulupaa. Hänelle kerrottiin tutkinnanjohtajan linjaus asiaan ja että saattomatka alkaa.

Kantelijan ja kantelijan puolison tavatessa saattomatalla mukana ollut yhdenvertaisuusvaltuutetun [edustajan nimi] totesi minulle, että kantelijan uusi hakemus tulisi ottaa vastaan. Kerroin yhdenvertaisuusvaltuutetun edustajalle tutkinnanjohtajan kannan asiaan ja että saattomatka ei tule keskeytymään. Yhdenvertaisuusvaltuutetun edustaja sanoi minulle, että hakija voi kannella asiasta eduskunnan oikeusasiamiehelle.

Saattomatka keskeytyi lentokentälle käytössä olleen koneen epäkuntoisuuden takia. Saatettavat kuljetettiin takaisin säilöön, molemmat Metsälän säilöönottoyksikköön. Molempien puhelimet olivat kuljetuksen ajan poliisin hallussa.

B:n selvityksen sisältöä

Ulkomaalaisrekisterin mukaan kantelija on hakenut kaksi kertaa turvapaikkaa ja molempiin hakemuksiin on tehty kaikissa oikeusasteissa kielteiset päätökset, ne ovat täten lainvoimaisia ja täytäntöönpanokelpoisia.

Edelleen kanteluun liittyvissä selvitysasiakirjoissa mainitaan kantelijan pyytäneen myöhemmässä vaiheessa uudelleen turvapaikkaa (toinen uusinta hakemus) ja tästä saattopartion johtaja B:n olisi ollut allekirjoittaneeseen yhteydessä 4.9.2018.

Olen mainittuna päivänä 4.9.2018 ollut työtehtävissä Lohjan poliisiasemalla tekemässä ampuma-aselupapäätöksiä aikavälillä 07:00 - 15:00. En muista, että allekirjoittaneeseen olisi oltu yhteydessä kyseisen maasta poistamiseen liittyvissä asioissa.

Asiakirjojen perusteella, kantelijan puolison kantelukirjelmä, on jäänyt epäselväksi onko kyseessä ollut oleskelulupahakemus avioliiton perusteella, vai turvapaikkahakemus. Kantelija on kantelijan puolison laatimassa kantelukirjelmässä arvostellut myös sitä, että käännätyksen täytäntöönpanosta ei ole ilmoitettu etukäteen. Ulkomaalaislain säädöksissä ei edellytetä etukätestä ilmoitusta palautuksen ajankohdasta.

Allekirjoittanut on aloittanut 4.9.2018 maasta poistotoimet ottamalla kantelijan säilöön (pakko-keino 5530/S/1 1 191/16/U6/1) ja Länsi-Uudenmaan poliisilaitos on kuljettanut hänet Helsingin Metsälän säilöönottoyksikköön, tässä tapauksessa sijoitus Pasilan poliisivankilaan säilöönottoyksikön ollessa täynnä.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston valvojan raportti

Valtuutetun palautteessa todetaan muun ohessa seuraavaa:

Saattopartiojohtaja (spj.) totesi valvojalle ennen lentoasemalle lähtöä, että palautettava (UMA 2225797) oli halunnut tehdä kolmannen turvapaikkahakemuksen. Spj. kertoi ottaneensa yhteyttä Espoon poliisiasemalle, josta hänelle oli spj:n mukaan todettu, että asia ei aiheuta toimenpiteitä. Palautettavan tyttöystävä tuli lentoasemalle ja kertoi valvojalle myös, että palautettava halusi tehdä poliisivankilassa turvapaikkahakemuksen, mutta tätä ei sallittu avustajankaan yhteydenotoista huolimatta.

Valvoja totesi spj:lle, että uusi turvapaikkahakemus tulee voida aina tehdä, jolloin spj. vetosi uudestaan Espoon poliisiasemalle tekemäänsä yhteydenottoon ja totesi, että palautettava voi tehdä hakemuksen lennon aikana.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiinnitti palautteessaan poliisin huomiota siihen, että ulkomaalaislain 102 §:n mukainen uusintahakemus on voitava jättää aina ja viivytyksettä.

3 RATKAISU

Ulkomaalaislain 95 §:n mukaan kansainvälistä suojelua koskeva hakemus jätetään poliisille. Poliisin tulee ottaa hakemus vastaan ja rekisteröidä se. Kansainvälistä suojelua koskevien asioiden ratkaiseminen, mukaan lukien päätös siitä otetaanko uusintahakemus tutkittavaksi, kuuluu Maahanmuuttovirastolle.

Hallituksen esityksessä HE 273/2018 todetaan tapahtuma-aikana voimassa olleesta uusintahakemuksiin liittyvästä menettelystä seuraavaa:

”Jos hakija maastapoistamisen ollessa jo käynnissä haluaa jättää uuden hakemuksen, poliisi ottaa yhteyttä Maahanmuuttoviraston päivystäjään, joka arvioi alustavasti, onko hakija esittänyt sellaisia uusia perusteita tai seikkoja, joiden vuoksi hakemuksen tutkintaa olisi jatkettava tai rikkooko hakijan palautus esitettyjen uusien tietojen valossa palautuskieltoa. Päivystys järjestetään kolme tuntia ennen palautuslennon lähtemistä. Poliisi ilmoittaa Maahanmuuttovirastolle tiedot tulevista palautuksista ja Maahanmuuttovirastossa päätetään palautettavien tietojen perusteella päivystyksen järjestämisestä. Päivystysjärjestelmää käytetään esimerkiksi silloin, kun hakijalla on taustalla useita uusintahakemuksia tai ensimmäisen uusintahakemuksen kohdalla, jos hakija on peruuttanut turvapaikka-asiaansa koskevan valituksen.”

Komisario B.n menettely

Katson kantelun ja saatujen selvitysten perusteella näytetyksi, että komisario B antoi vanhempi konstaapeli A:lle toimintaohjeen jatkaa kantelijan maasta poistamista siitä huolimatta, että hän oli yrittänyt tehdä uuden kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen. Saadun selvityksen perusteella poliisi ei B:n kannanoton saatuaan ottanut turvapaikkahakemusta vastaan ja päätti jatkaa palautusoperaatiota.

Käsitykseni mukaan B kannanotto on ollut ulkomaalaislain vastainen, koska poliisilla ei ole oikeutta kieltäytyä ottamasta vastaan kansainvälistä suojelua koskevaa hakemusta.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan komisario B:lle huomautuksen edellä selostetusta lainvastaisesta menettelystä. Tässä tarkoituksessa lähetän B:lle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

A:n menettely

Katson myös vanhempi konstaapeli A:n toimineen asiassa virheellisesti, koska hän ei palautus-tilanteessa ottanut vastaan kansainvälistä suojelua koskevaa uusintahakemusta. Saattopartion johtajana toimivan ylikonstaapelin tulee olla tietoinen ulkomaalaislain keskeisistä säädöksistä, jotka liittyvät kansainvälisen suojelun hakemiseen.

Kiinnitän vastaisen varalle vanhempi konstaapeli A:n huomiota siihen, että ulkomaalaislain mukaan poliisin tulee ottaa vastaan sille tehty turvapaikkahakemus. Tässä tarkoituksessa lähetän A:lle jäljennöksen tästä ratkaisusta.

Kantelun muut väitteet

Kantelussa arvosteltiin myös sitä, että kantelijalla ei ollut mahdollisuutta valmistautua maasta poistamiseen.

Paluulennon valvojana toiminut yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston edustaja totesi nyt kyseessä olevan asian osalta seuraavaan:

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on poliisia kouluttaessaan ja palautetta antaessaan korostanut matkaan valmistautumisen merkitystä palautustoimintaa koskevien kansainvälisten suositusten mukaisesti. Toisella tässä operaatiossa palautettavaksi aiotulla henkilöllä (UMA 2225797) ei ollut mahdollisuutta järjestää asioitaan eikä hänellä ollut tilaisuutta pakata haluamiaan matkatavaroita tai jättää hyvästejä läheisilleen.

Yhdyn lennolla toimineen valvojan näkemykseen. Esimerkiksi Euroopan neuvoston kidutuksen vastaisen komitean (CPT) suositusten mukaan palautuslennosta tulee ilmoittaa maasta poistettavalle riittävän ajoissa, jotta hän voi valmistautua maasta poistamiseen ja suorittaa siihen liittyvät käytännön valmistelut. Asianmukainen valmistelu on käännytettävälle tarpeellista, mutta se helpottaa usein käytännössä myös viranomaisten toimintaan. Kiinnitän sekä Helsingin poliisilaitoksen, että Länsi-Helsingin poliisilaitosten huomiota siihen, että maasta poistettavalle varataan tosiasiallinen mahdollisuus valmistautua maasta poistamiseen. Tässä tarkoituksessa lähetän näille poliisilaitoksille jäljennöksen tästä ratkaisusta.